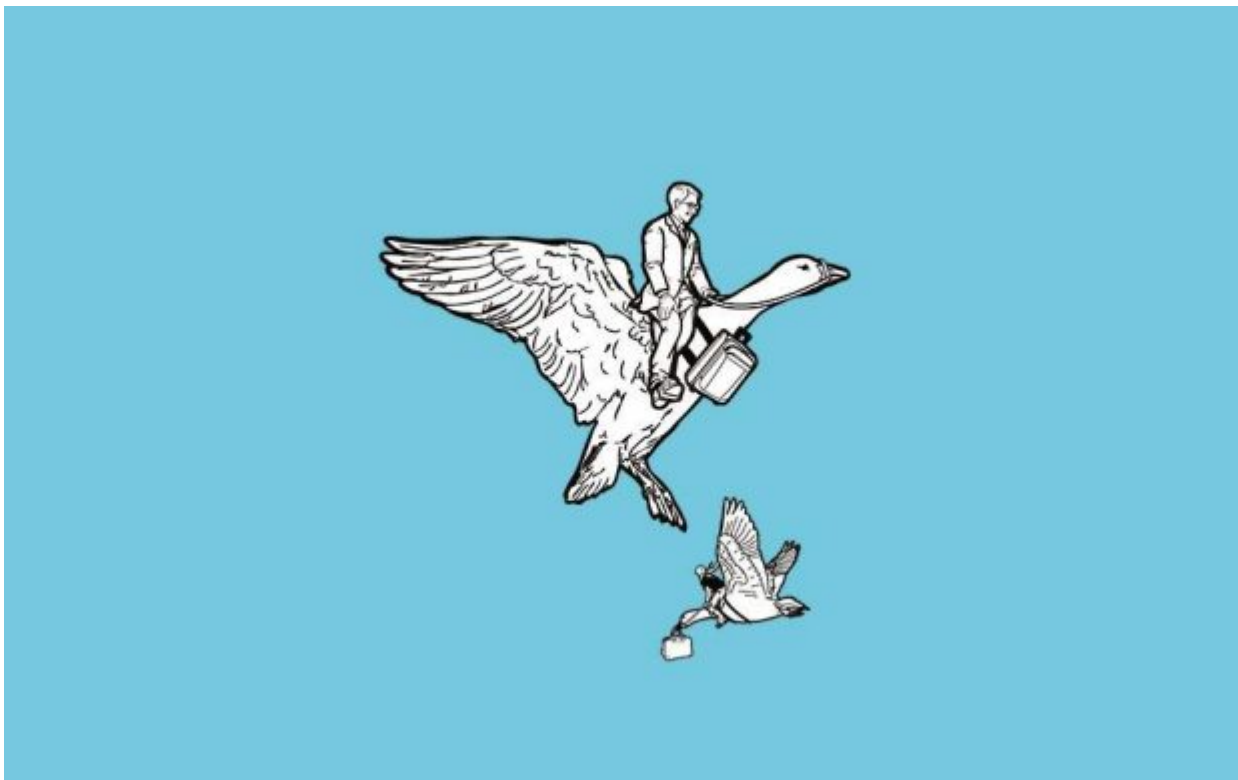

16 Σεπτεμβρίου 2018

Brain drain 2018: Εσείς θα επιστρέψατε στην Ελλάδα;

/ [Επιστήμες, Τέχνες & Πολιτισμός](#)

Το brain drain (ή «διαρροή εγκεφάλων» στα ελληνικά) είναι μία από τις επαχθέστερες κληρονομίες που αφήνει πίσω της η περίοδος των μνημονίων. Από το 2008 έως το 2016 υπολογίζεται ότι περισσότεροι από 450.000 Έλληνες αναζήτησαν εργασία (και μέλλον) σε χώρα του εξωτερικού. Σύμφωνα με την πλέον πρόσφατη έρευνα της ICAP People Solutions (2018) στην οποία σκιαγραφείται το προφίλ αυτών των ανθρώπων, ξεχωρίζει το υψηλό μορφωτικό τους επίπεδο (53% κάτοχοι μεταπτυχιακού τίτλου, 20% πτυχιούχοι, 8% διδάκτορες), αλλά και η σχετικά μικρή τους ηλικία (οι μισοί είναι κάτω από 35 ετών). Αλλά δεν είναι μόνο ότι χιλιάδες νέοι Έλληνες διοχετεύουν επαγγελματικές δεξιότητες υψηλού επιπέδου εκτός συνόρων. Επιπλέον, φτιάχνουν τη ζωή τους μακριά από την Ελλάδα, αποταμιεύουν μακριά από την Ελλάδα, ξοδεύουν μακριά από την Ελλάδα.

Πρόκειται για ένα ανυπολόγιστο και σε μεγάλο βαθμό αθέατο κόστος, που υπονομεύει σημαντικά τις πιθανότητες ανάκαμψης της ελληνικής οικονομίας. Αυτός ίσως είναι ένας ακόμα λόγος που οι πανηγυρισμοί για «το τέλος των μνημονίων» ξεθώριασαν πολύ γρήγορα. Αλλά τι σημαίνει για τους ίδιους τους ανθρώπους που ζουν τη ζωή τους εκτός Ελλάδας ο τυπικός τερματισμός της μνημονιακής περιόδου; Ήχησε κάποιο εσωτερικό καμπανάκι που θα μπορούσε να κινητοποιήσει σκέψεις επιστροφής στα πάτρια εδάφη; Συναντήσαμε έξι νέους επαγγελματίες που σταδιοδρομούν στην Αμερική και σε χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης -όλοι κάτω των 40 ετών- και τους θέσαμε το αναπόφευκτο ερώτημα:

τώρα που η χώρα επιστρέφει σε ένα περιβάλλον σχετικής κανονικότητας, θα σκεφτόσασταν να επιστρέψετε στην Ελλάδα μέσα στα επόμενα τρία χρόνια;

Ευνοιοκρατία και διαφθορά

Ο Πάνος Ν. Πατατούκας, καθηγητής χρηματοοικονομικής ανάλυσης στο UC Berkeley, αναδείχθηκε την περασμένη άνοιξη «καθηγητής της χρονιάς» στο φημισμένο αμερικάνικο πανεπιστήμιο. Ο ίδιος δεν έφυγε εξαιτίας της κρίσης. Στο ερώτημα που απευθύναμε σε όλους τους συνομιλητές μας ο Πάνος Ν. Πατατούκας αφήνει την πόρτα μισάνοιχτη. Πάντως, οι λόγοι που τον απέτρεψαν να σκεφτεί να επιστρέψει στην Ελλάδα μετά τις σπουδές του δεν ήταν οι αυτονόητοι, δηλαδή οι ευκαιρίες ακαδημαϊκής καριέρας στο εξωτερικό. «Και όμως, όχι. Ο πρώτος λόγος για τον οποίο δεν επέλεξα την Ελλάδα ήταν η ευνοιοκρατία σε όλες τις εκφάνσεις της, όπου οι άξιοι απαξιώνονται και οι ανάξιοι αξιοποιούνται. Δεύτερος λόγος η διαφθορά, όπου οι πελατειακές σχέσεις, τα μέσα και οι άκρες, τα βύσματα, τα ρουσφέτια, τα διαπλεκόμενα συμφέροντα και η συγκάλυψη παραβατικών συμπεριφορών προσθέτουν στο ηθικό έλλειμμα και αφαιρούν από τα οικονομικά πλεονάσματα. Τρίτος λόγος, η αδιαφορία προς τις αξίες, τους θεσμούς και τις παραδόσεις. Μια αδιαφορία που διαβρώνει τον δημοκρατικό βίο και οδηγεί στην απάθεια απέναντι σε ό,τι μπορεί να συμβαίνει. Γι' αυτούς τους λόγους έφυγα. Αυτοί όμως είναι και οι λόγοι που ίσως επιστρέψω».

Πολύ πιο αποφασισμένος (να μην επιστρέψει) είναι ο Αντώνης Τσιλιγιάννης, αρχιτέκτονας-πολεοδόμος. Έζησε τα τελευταία πέντε χρόνια στο Παρίσι, εργαζόμενος ως σύμβουλος και μελετητής σε θέματα βιώσιμης πολεοδομικής ανάπτυξης. Το καλοκαίρι έκανε ένα ακόμα βήμα στην επαγγελματική του διαδρομή: μετακόμισε στις Βρυξέλλες για να αναλάβει υπεύθυνος σχεδιασμού δημόσιου χώρου και έργων υποδομής στον Δήμο της Ixelles.

«Κανείς δεν επιθυμεί να εγκαταλείψει τη χώρα του, τους φίλους του και την οικογένειά του για πάντα», λέει ο ίδιος. Διαρκής του επιδίωξη ήταν, και είναι ακόμη, να δραστηριοποιηθεί στην Ελλάδα. Ωστόσο, θέλοντας ταυτόχρονα να κυνηγήσει το επαγγελματικό του όνειρο και να σταδιοδρομήσει ως αρχιτέκτονας στον τομέα του αστικού σχεδιασμού, θεώρησε αναπόφευκτο να φύγει στο εξωτερικό.

Μονόδρομος

«Με την ολοκλήρωση των σπουδών μου στο Πολυτεχνείο, μου έγινε σαφές ότι, προκειμένου να καταφέρω να δραστηριοποιηθώ επαγγελματικά στον τομέα του αστικού σχεδιασμού, έπρεπε να το πράξω είτε σε τεχνικά γραφεία του εξωτερικού

είτε σε ξένα πανεπιστημιακά και ερευνητικά κέντρα». Κάπως έτσι λοιπόν ελήφθη η απόφαση να φύγει για μεταπτυχιακό και για εργασία στο Παρίσι.

«Ο κυριότερος λόγος που δεν θα επέστρεφα στην Ελλάδα σήμερα είναι ότι δεν υπάρχει το πλαίσιο ώστε να ασκήσω αξιοπρεπώς το επάγγελμά μου. Στο εξωτερικό, οι ευθύνες που μου ανατίθενται από τους εργοδότες μου είναι τόσο σημαντικές, ώστε να καθίσταμαι μονίμως καλύτερος στην εργασία μου. Επιπροσθέτως, αποτελώ μέρος ενός συστήματος που μου παρέχει όλα εκείνα τα μέσα για να κάνω σωστά την εργασία μου, όπως Κτηματολόγιο, Δασολόγιο, ενημερωμένα στατιστικά στοιχεία, καθώς και αναρίθμητα άλλα. Έγινε σαφές, άλλωστε, και με τις καταστρεπτικές πυρκαγιές το πόσο μικρή σημασία έχει στην Ελλάδα ο πολεοδομικός και αστικός σχεδιασμός. Καταλήγω, λοιπόν, στο συμπέρασμα πως η διαφαινόμενη ελαφρά οικονομική βελτίωση της Ελλάδας δυστυχώς δεν μου αρκεί από μόνη της για να επιστρέψω».

Επαγγελματική ανέλιξη

Για την ψυχίατρο Αγγελική Τζιάκα το 2018 εξελίσσεται επίσης σε μια καλή χρονιά. Πριν από λίγους μήνες πληροφορήθηκε την προαγωγή της σε διευθύντρια κλινικής στο Berkshire Healthcare NHS Foundation Trust, στη Μεγάλη Βρετανία. Σκέφτομαι πόσο μακριά μπορεί να μοιάζει η Ελλάδα για ανθρώπους στην ηλικιακή κατηγορία των 30 και κάτι που βλέπουν τους κόπους τους να ανταμείβονται με καλύτερους μισθούς και υψηλότερες θέσεις στην ιεραρχία. «Θεωρώ ότι όλες οι σημαντικές προσωπικές αποφάσεις εξαρτώνται από ένα σύνολο παραγόντων, τους οποίους ο καθένας ιεραρχεί ανάλογα με τις επιθυμίες, τις πεποιθήσεις και τις αξίες του. Οικογένεια και φίλοι, κουλτούρα, ακόμα και ο καιρός και το φαγητό είναι βασικές παράμετροι· και για τα δύο τελευταία η Αγγλία δεν φημίζεται ιδιαίτερα. Αλλά εξίσου σημαντικές παράμετροι είναι το εργασιακό περιβάλλον, η ανεκτικότητα και ο σεβασμός του διαφορετικού, καθώς και οι ευκαιρίες που προσφέρει μια χώρα για επαγγελματική και πνευματική πρόοδο. Για εμένα η βέλτιστη επιλογή επί του παρόντος είναι η παραμονή στο εξωτερικό, χωρίς ωστόσο αυτό να σημαίνει ότι κάτω από διαφορετικές συνθήκες δεν θα σκεφτόμουν σοβαρά την επιστροφή στην Ελλάδα».

Ο κίνδυνος να φύγουν περισσότεροι

Σε θέση ευθύνης βρίσκεται και ο μηχανικός ενέργειας Κώστας Παπαδόπουλος, επικεφαλής του τμήματος ενεργειακής αποδοτικότητας της μεγάλης βρετανικής εταιρείας SSE plc. Παρακολουθεί από κοντά την ελληνική επικαιρότητα και έχει άποψη για την πορεία της χώρας. «Η τυπική έξοδος από το τελευταίο πρόγραμμα ήταν για μένα υπενθύμιση όλων όσα συνέβησαν, αλλά η τραγωδία στο Μάτι και ο

πρόσφατος κυβερνητικός ανασχηματισμός επαληθεύουν εκείνους που λένε ότι παραμένουμε δέσμιοι του χειρότερου εαυτού μας», μου λέει εμφανώς απογοητευμένος. Και προσθέτει: «Χωρίς την πεποίθηση ότι η χώρα προχωράει μπροστά, ότι συμβαίνουν μικρές και πολλές βελτιώσεις σε πολλαπλά πεδία της καθημερινότητας, ότι δίνεται ειλικρινής μάχη εναντίον των γνωστών στρεβλώσεων που μας ταλαιπωρούν για δεκαετίες, όχι μόνο δεν πρόκειται να επιστρέψει ο κόσμος που έφυγε, αλλά θα φύγουν ακόμα περισσότεροι». Όσο για την «κρίσιμη» ερώτηση, ο Κώστας Παπαδόπουλος φωτίζει μια ενδιαφέρουσα παράμετρο: «Όταν κάποιος επενδύσει χρόνια προσπάθειας για να καταφέρει να ορθοποδήσει σε μια ξένη χώρα, όταν αρχίσει να τη νιώθει ως δεύτερο (ή και πρώτο) σπίτι του και κυρίως όταν δημιουργεί οικογένεια, η επιλογή της επιστροφής μοιάζει παράλογη».

«Το «έξω» δεν είναι πάντα αυτό που ακούγεται»

Έχουν περάσει εννιά χρόνια από την εποχή που η δημοσιογράφος Βάλια Δημητρακοπούλου δήλωνε ως μόνιμη κατοικία την Αθήνα. «Όταν έφυγα, είχα σκοπό να μείνω στο Παρίσι για δέκα μήνες και να επιστρέψω στη δουλειά μου και στη ζωή μου στην Ελλάδα. Κάπου μέσα στη χρονιά προέκυψε η κρίση κι άρχισα να ρωτάω την αδελφή μου, που γνώριζε από οικονομικά, τι λένε, για ποια κρίση μιλάνε. Κι εκείνη προσπαθούσε με απλά λόγια να μου δώσει να καταλάβω ότι βρισκόμαστε στις πρόβες: η παράσταση δεν είχε ξεκινήσει ακόμη. Δούλευα από πολύ μικρή στην “Καθημερινή”, κάνοντας επάγγελμα το πάθος μου, χωρίς να αμφισβητώ ούτε λεπτό την επιλογή μου». Και ξαφνικά, όλα κατέρρευσαν. «Η προσγείωση ήταν άχαρη. Το «έξω» δεν είναι πάντα αυτό που ακούγεται. Το Παρίσι δεν χαρίζεται σε κανέναν, πόσω μάλλον σε μια Ελληνίδα δημοσιογράφο που στα νέα δεδομένα μόνο ως ανεπάγγελτη μπορεί να καταχωρισθεί. Δουλειές χωρίς κανένα ενδιαφέρον, μουντά ξυπνήματα, στρίμωγμα στο μετρό, και όλα αυτά με τύψεις ότι δεν απολαμβάνεις τον «παράδεισο». Οι ειδήσεις έφταναν καθημερινά, δεν είχα περιθώριο να είμαι δυστυχής εδώ. Πίσω θα ζούσα στην κόλαση». Και τώρα; «Προσπάθησα να ξαναγυρίσω. Γιατί το πάθος παραμένει, δεν υπάρχει άλλη σωτηρία για μένα από το γράψιμο, αλλά με τι συνθήκες; Και φυσικά, είναι η πόλη και οι άνθρωποι. Πήρε χρόνια, αλλά τελικά οι πιο κοντινοί μου άνθρωποι είναι στο Παρίσι. Οι γειτονιές μου είναι εδώ κι αυτές, τα μπαρ, τα σινεμά, τα σκασιαρχεία. Μη γελιέστε όμως, το σφίξιμο όταν αφήνω την Αθήνα είναι εκεί κι αυτό».

«Γιατί επιστρέφω»

Πριν από λίγους μήνες, ο νέος αρχιτέκτονας Ρήγας Ποτηρόπουλος πήρε τη μεγάλη απόφαση. Δεν θα έκανε αυτό που έμοιαζε το πιο φυσικό πράγμα στον κόσμο: μετά τις σπουδές στο Λονδίνο να εργαστεί στο γραφείο του καθηγητή του στην αγγλική

πρωτεύουσα. «Αποφάσισα να επιστρέψω, έχοντας πλήρη γνώση των προβλημάτων της Ελλάδας. Έχω την αίσθηση ότι μέσα από την κρίση μπορεί πιο εύκολα να γεννηθεί κάτι “νέο”, και θα ήθελα να είμαι εκεί όταν συμβεί, να συμβάλω κι εγώ σε αυτό, στο μέτρο των δυνατοτήτων μου. Πιστεύω πολύ στη γενιά μου, ιδανικές συνθήκες δεν υπάρχουν πουθενά. Κάθε επιλογή έχει τα υπέρ και τα κατά. Προσωπικά, η ανασφάλεια της Ελλάδας με κινητοποιεί, μου δίνει ενέργεια, ζωντάνια. Είμαι στην ηλικία που θα δώσω τη μάχη μου και θέλω να τη δώσω για τη χώρα μου, τον τόπο μου, που αγαπώ». ■

Πηγή: kathimerini.gr